

ปีพุทธปรินิพพาน (1)

The Date of the Buddha's Parinirvāṇa

สมชาย จานวฑุโฒ
(พระครูปลัดสัณโฑธิคุณ)

ปีพุทธปรินิพพาน (1)

สมชาย จานวุฒโต
(พระครูปลัดสุวัฒนโพธิคุณ)

บทคัดย่อ

ปีพุทธปรินิพพาน เรารู้ได้โดยกำหนดปีที่พระเจ้าอโศกเสด็จขึ้นครองราชย์ที่ถูกต้องชัดเจน แล้วนำมาลบด้วยจำนวนปีระหว่างปีที่พระเจ้าอโศกเสด็จขึ้นครองราชย์กับปีที่พระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพาน บทวิจัยนี้ได้ทำการวิเคราะห์เพื่อหาคำตอบปีที่พระเจ้าอโศกเสด็จขึ้นครองราชย์ที่ถูกต้องชัดเจน

ผลจากการวิเคราะห์พบว่า ทฤษฎีของ Nakamura Hajime ที่ยืนยันว่าพระเจ้าอโศกเสด็จขึ้นครองราชย์เมื่อปี 268 ก่อนคริสต์ศักราช และได้รับความเชื่อถือจากวงวิชาการอย่างมากนั้น ความจริงแล้วทฤษฎีของ Nakamura นี้ ไม่ได้สรุปปีที่พระเจ้าอโศกขึ้นครองราชย์จากข้อมูลหลักฐานสำคัญในจารึกอโศกบทที่ 13 ที่กล่าวถึงพระนามกษัตริย์กรีก 5 พระองค์แล้วมาคำนวณหาช่วงปีที่กษัตริย์ทั้ง 5 พระองค์นี้ต่างครองราชย์อยู่ แต่สรุปผลจากทฤษฎีของตนเองว่า พระเจ้าจันทรคุปต์ขึ้นครองราชย์เมื่อปี 317 ก่อนคริสต์ศักราช แล้วนำมาลบด้วยจำนวนปีรวมที่พระเจ้าจันทรคุปต์

กับพระเจ้าพินธุสารครองราชย์ โดยอาศัยข้อมูลจากตำนาน**ปฺราณะ** ซึ่งระบุว่าเท่ากับ 49 ปี ($317 - 49 = 268$ B.C.) ตำนาน**ปฺราณะ**มีข้อมูลซึ่งมีความขัดแย้งในตัวเองสูงจึงไม่น่าเชื่อถือ ทฤษฎีของ Nakamura จึงเป็นการคำนวณโดยอาศัยข้อมูลหลักฐานที่มีน้ำหนักน้อยมาก

บทวิจยนี้สรุปปีที่พระเจ้าอโศกมหาราชเสด็จขึ้นครองราชย์โดยอาศัยข้อมูลสำคัญ 3 ประการ มาคำนวณประกอบกัน คือ

1. ช่วงปีที่กษัตริย์กรีก 5 พระองค์ที่มีพระนามปรากฏในจารึกอโศกบทที่ 13 ต่างครองราชย์อยู่
2. ปีที่พระเจ้าจันทรคุปต์เสด็จขึ้นครองราชย์
3. จำนวนปีนับจากที่พระเจ้าจันทรคุปต์เสด็จขึ้นครองราชย์จนถึงปีที่พระเจ้าอโศกมหาราช เสด็จขึ้นครองราชย์ที่บันทึกประวัติศาสตร์ของลังกาได้ระบุไว้ว่า เท่ากับ 56 ปี

ได้ผลสรุปว่า พระเจ้าอโศกมหาราช เสด็จขึ้นครองราชย์เมื่อปี 267 ก่อนคริสต์ศักราช (267 B.C.)

ส่วนจำนวนปีระหว่างปีที่พระเจ้าอโศกเสด็จขึ้นครองราชย์กับปีที่พระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานจะได้กล่าวถึงในตอนต่อไป

คำสำคัญ : พุทธปรินิพพาน, พระเจ้าจันทรคุปต์, พระเจ้าอโศก, Nakamura

The Date of the Buddha's Parinirvāṇa

THANAVUDDHO Bhikkhu
(Phragrupalad Suvatthanabodhigun)

Abstract

When considering the date of the Buddha's Parinirvāṇa, it is often useful to start with the date of King Aśoka's coronation. Then, we may add that year to the number of years between King Aśoka's accession and the Buddha's Parinirvāṇa, which occurred earlier in history. The relationship between the two dates has already been examined, and will be examined further in the next paper. Therefore, we can start by examining the date of king Aśoka's coronation.

The result of an analysis completed by Nakamura Hajime affirms 268 B.C. to be the year of King Aśoka's ascension to the throne, a theory that has been widely accepted by Buddhist scholars. This conclusion is based on Hajime's supposition that King Candragupta ascended to the throne in 317 B.C. The total number of reigning years for both King Candragupta and King Bindusara was then added to the year 317 B.C.

This information was drawn from the Purāṇa's text, indicating a total of 49 years (317 B.C. + 49 years = 268 B.C.).

A review of the Purāṇa's text shows that it is highly inconsistent and self-contradictory. Therefore, it can be said that this information is highly unreliable. The results of Nakamura's theory are based on potentially flawed information. However, a new perspective can be gained from Aśoka's Rock Edict XIII, which mentions the names of five Greek Kings and the years of their respective reigns.

This paper determines the year when King Aśoka ascended to the throne, calculated with reference to three important points:

1. The reigning years of the five Greek kings whose names appear in the Aśoka's Rock Edict XIII.
2. The year of King Candragupta's accession to the throne.
3. The number of years from King Candragupta's accession, to that of King Aśoka, recorded as 56 years in the chronicle texts of Ceylon.

Thus, it was concluded that King Aśoka ascended to the throne in 267 B.C. The number of years between King Aśoka's accession to the throne and the Buddha's Parinirvāṇa will be discussed in the next paper.

Keywords: Buddha's Parinirvāṇa, Candragupta, Aśoka, Nakamura

1. บทนำ

ปีพุทธปรินิพพานเป็นหลักไมล์ทางเวลาที่สำคัญยิ่ง ไม่เฉพาะต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ทางพระพุทธศาสนาเท่านั้น แต่ยังมี ความสำคัญ ต่อการศึกษาประวัติศาสตร์อินเดียยุคโบราณทั้งหมดอีกด้วย เพราะการศึกษาประวัติศาสตร์อินเดียในยุคที่เก่ากว่าสมัยพระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหาราชบุกลงอินเดีย (327 ปีก่อนคริสต์ศักราช) ได้อ้างอิงปีพุทธปรินิพพานนี้เป็นหลักไมล์ทางเวลา อาทิ การศึกษายุคสมัยต่าง ๆ ของพระเวท การศึกษาพัฒนาการของภาษาอินโด-อารยันยุคโบราณ ล้วนคาดคะเนโดยอาศัยปีพุทธปรินิพพานนี้เป็นหลักอ้างอิงทั้งสิ้น

นอกจากนี้ การสรุปว่าปีพุทธปรินิพพานอยู่ในระยะเวลาใด ในประวัติศาสตร์ ยังส่งอิทธิพลต่อการศึกษาวิจัยด้านประวัติศาสตร์ของพระพุทธศาสนายุคต้นโดยภาพรวม อาทิ กำหนดคัมภีร์พระไตรปิฎก การสังคายนา การแบ่งนิกาย เป็นต้น

ดังนั้น การศึกษาวิจัยเรื่องปีพุทธปรินิพพานจึงได้ดำเนินไปอย่างกว้างขวางในวงวิชาการทั้งตะวันตกและตะวันออก ตลอดกว่า 100 ปีที่ผ่านมา เพื่อหาข้อสรุปในปัญหาเรื่องปีพุทธปรินิพพานนี้ มหาวิทยาลัย Göttingen (Georg-August-Universität Göttingen) ประเทศเยอรมนี จึงได้เป็นเจ้าภาพจัดการสัมมนาวิชาการนานาชาติ เรื่อง “Symposium on the Date of the Historical Buddha and the Importance of its Determination for Historiography and

World History” (การสัมมนาเรื่องปีสมัยพุทธกาล และความสำคัญของการกำหนดปีสมัยพุทธกาลต่อประวัติศาสตร์นิพนธ์และประวัติศาสตร์โลก) ขึ้นระหว่างวันที่ 11-18 เมษายน พ.ศ. 2531 โดยได้เชิญนักวิชาการชั้นนำของโลกไม่เพียงเฉพาะสาขาทางพุทธศาสตร์เท่านั้นแต่รวมถึงสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง อาทิ นักโบราณคดี เพื่อพิสูจน์อายุความเก่าของซากวัตถุโบราณในสถานที่สำคัญสมัยพุทธกาล นักดาราศาสตร์ นักประวัติศาสตร์ ฯลฯ เข้าร่วมการสัมมนาด้วย แต่สุดท้ายก็ยังไม่สามารถหาข้อสรุปยุติที่ทุกคนยอมรับเป็นเอกฉันท์ได้¹

ปีพุทธปรินิพพานคำนวณได้จากองค์ประกอบ 2 ประการดังต่อไปนี้คือ

1. ปีที่พระเจ้าอโศกมหาราชเสด็จขึ้นครองราชย์
2. จำนวนปีระหว่างปีที่พระเจ้าอโศกขึ้นครองราชย์กับปีที่
พระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรินิพพาน

ปีที่พระเจ้าอโศกมหาราชเสด็จขึ้นครองราชย์นั้น เรารู้ได้โดยเริ่มจากการกำหนดกรอบเวลาที่เป็นไปได้ โดยพิจารณาจากเนื้อหาในจารึกอโศก ประสานเข้ากับข้อมูลทางประวัติศาสตร์รัชสมัยการขึ้นครองราชย์ของกษัตริย์กรีก 5 พระองค์ที่พระเจ้าอโศกได้ส่งคณะทูตไปเจริญสัมพันธไมตรีด้วย จากนั้นระบุปีที่พระเจ้าอโศกขึ้นครองราชย์ที่แน่ชัดโดยอาศัยการเทียบเคียงกับปีที่พระเจ้าจันทรคุปต์ (พระอัยกาธิราชของพระเจ้าอโศก) ขึ้นครองราชย์ในวงวิชาการขณะนี้การอภิปรายเรื่องปีที่

1 ดูรายละเอียดที่ Yamazaki (1989) และ Bechert (1995).

พระเจ้าอโศกขึ้นครองราชย์นั้นมีทฤษฎีต่าง ๆ จำนวนมาก แต่ข้อสรุปของทฤษฎีเหล่านั้น ต่างกันเพียง 1-6 ปี เท่านั้น ถือว่าโดยภาพรวม เรารู้ปีที่พระเจ้าอโศกขึ้น ครองราชย์ที่แม่นยำพอสมควร

แต่ระยะเวลาระหว่างปีที่พระเจ้าอโศกขึ้นครองราชย์กับปีที่พระพุทธเจ้าปรินิพพาน ความเห็นของนักวิชาการแบ่งออกเป็น 2 ฝ่ายใหญ่ ๆ กล่าวคือ

- ฝ่ายที่สนับสนุนหลักฐานของเถรวาท ที่ระบุว่าระยะเวลานั้นคือ 218 ปี โดยอาศัยหลักฐานจากบันทึกประวัติศาสตร์ของลังกา
- ฝ่ายที่สนับสนุนหลักฐานของนิกายสังฆพัตติกวาทที่เชื่อว่าระยะเวลานั้น คือ 100 ปี หรือ 116 ปี โดยอาศัยหลักฐานจากบันทึกประวัติศาสตร์ของคัมภีร์สาयनิกายสังฆพัตติกวาทในดินแดนแถบแคว้นแคชเมียร์

ทฤษฎีทั้ง 2 นี้ มีระยะเวลาที่แตกต่างกันกว่า 100 ปี ดังนั้นการยึดถือปีพุทธปรินิพพานของทฤษฎีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง จึงส่งผลกระทบต่อการศึกษาวิจัยของพระพุทธศาสนายุคต้นทั้งเรื่องการสังคายนาประวัติศาสตร์การแบ่งนิกาย กำเนิดคัมภีร์พระไตรปิฎก รวมถึงการศึกษาประวัติศาสตร์ของปรัชญาและวัฒนธรรมอินเดียในยุคโบราณทั้งหมด

ในบทวิจัยนี้ อันดับแรกแรกจะศึกษาวิเคราะห์เพื่อระบุปีที่พระเจ้าอโศกขึ้นครองราชย์ให้แม่นยำกระจำจชัดจากนั้นในตอนต่อไปจะรวบรวม

ข้อถกเถียงเรื่องระยะเวลาระหว่างปีที่พระเจ้าอโศกขึ้นครองราชย์ กับปีที่พระพุทธเจ้าปรินิพพาน โดยสรุปเหตุผล หลักฐานและข้อโต้แย้ง ของทฤษฎีฝ่ายลังกาและทฤษฎีฝ่ายสหพัตติวาท จากนั้น จึงตรวจสอบความถูกต้องของทฤษฎีทั้ง 2 เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปเรื่อง ปีสมัยพุทธปรินิพพานที่ถูกต้องแม่นยำ

2. ปีที่พระเจ้าอโศกขึ้นครองราชย์

2.1 ขั้นตอนในการกำหนดปีที่พระเจ้าอโศกขึ้นครองราชย์

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอินเดียยุคโบราณที่เราสามารถระบุปีได้ชัดเจน โดยอาศัยความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์กรีก ที่นักวิชาการ ยอมรับโดยทั่วไป มี 4 เหตุการณ์ คือ

- A) เมื่อปี 327 ก่อนคริสต์ศักราชพระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหาราช ได้บุกเข้าตีดินแดนแถบตะวันตกเฉียงเหนือของอินเดีย (ปัจจุบัน อยู่ทางตอนเหนือของปากีสถาน) ถูกกษัตริย์ของดินแดน แถบนั้นต่อต้านอย่างเข้มแข็ง หลังสงครามอันร้ายกาจทารุณ ในที่สุดกองทัพพระเจ้าอเล็กซานเดอร์ก็สามารถยึดครอง ดินแดนแถบนั้นได้ แต่เนื่องจากเหล่าแม่ทัพนายกองปฏิเสธที่จะ เคลื่อนทัพต่อไปอีก พระเจ้าอเล็กซานเดอร์จึงได้แต่งตั้ง

ข้าหลวงใหญ่ขึ้นมากครอบดินแดนที่ยึดได้ และในเดือนพฤศจิกายน เมื่อปี 326 ก่อนคริสต์ศักราช ก็ได้ทรงเริ่มถอนทหารบางส่วนกลับ จากนั้นในเดือนพฤษภาคมปี 324 ก่อนคริสต์ศักราช กองทัพของพระองค์ได้เดินทางถึงเมืองหลวงเก่า Susa และเดินทางถึงกรุงบาบิโลน และในวันที่ 28 มิถุนายนปี 323 ก่อนคริสต์ศักราช พระองค์ได้ประหารजनसर्वकर्ता²

- B) เมื่อปี 317 ก่อนคริสต์ศักราช ข้าหลวงใหญ่กรีกชื่อ Eudamos ได้ฆ่ากษัตริย์ของชนพื้นเมืองชื่อ Poros และถอยทัพกรีกออกจากดินแดนแถบตะวันตกเฉียงเหนือของอินเดีย³
- C) กษัตริย์ซีเรีย ทรงพระนามว่า Seleucos I Nicator ได้เข้ายึดครอง Babylonia และ Bactria หลังจากที่เขาเจ้าอเล็กซานเดอร์สวรรคตแล้ว และในปี 305 ก่อนคริสต์ศักราช ได้ยกทัพเข้ารุกรานอินเดีย แต่หลังจากข้ามแม่น้ำคงคาได้สู้รบและพ่ายแพ้กองทัพของพระเจ้าจันทรคุปต์ หลังจากเจรจาสงบศึกกันแล้วก็ได้ถอยทัพกลับตะวันตก⁴
- D) จารึกพระเจ้าอโศกบทที่ 13 ซึ่งคาดกันว่าได้จัดทำเผยแพร่ในปีที่ 13 แห่งการครองราชย์ของพระองค์ได้กล่าวไว้ว่า พระเจ้าอโศกได้ส่งคณะทูตไปในดินแดนต่าง ๆ จำนวนมาก ในนั้นได้กล่าว

2 ดูรายละเอียดที่ Nakamura (1997: 24-28).

3 ดูรายละเอียดที่ Nakamura (1997: 593).

4 ดูรายละเอียดที่ Tsukamoto (1980: 28).

พระนามของกษัตริย์กรีก 5 พระองค์⁵

ขั้นตอนการกำหนดปีที่พระเจ้าอโศกขึ้นครองราชย์ ทำได้ดังนี้

- ก) กำหนดช่วงเวลาที่ยกษัตริย์กรีกทั้ง 5 พระองค์ (ซึ่งปรากฏพระนามในจารึกพระเจ้าอโศก) ครองราชย์ในช่วงเวลาเดียวกัน และเนื่องจากจารึกอโศกบทที่ 13 จัดทำขึ้นในปีที่ 13 แห่งการขึ้นครองราชย์ของพระเจ้าอโศก ดังนั้นปีที่พระเจ้าอโศกขึ้นครองราชย์ (ปีที่ 1) ก็ต้องลบด้วย 12 เมื่อหาช่วงเวลาที่ยกษัตริย์กรีกทั้ง 5 พระองค์ครองราชย์ทับซ้อนกัน ลบด้วย 12 ปี ก็ได้ช่วงเวลาที่เป็นไปได้ของปีที่พระเจ้าอโศกขึ้น ครองราชย์
- ข) นำปีที่เกิดเหตุการณ์ A) B) และ C) วิเคราะห์ร่วมกับบันทึกประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับพระเจ้าจันทรคุปต์ ทำให้เรารู้ถึงช่วงเวลาที่เป็นไปได้ที่พระเจ้าจันทรคุปต์ขึ้นครองราชย์
- ค) อาศัยข้อมูลจากบันทึกประวัติศาสตร์ อาทิ คัมภีร์**ทีปวงศ์** **คัมภีร์ปุราณะ** ที่กล่าวถึงจำนวนปีที่พระเจ้าจันทรคุปต์และพระราชโอรสคือพระเจ้าพินทุसार (พระราชบิดาของพระเจ้าอโศก) ครองราชย์ ทำให้รู้จำนวนปีรวมที่ยกษัตริย์ทั้ง 2 พระองค์ครองราชย์
- ง) นำปีที่เกิดเหตุการณ์ และจำนวนปีในข้อ ก) ข) และ ค) มาวิเคราะห์ร่วมกัน ทำให้สามารถรู้ปีที่พระเจ้าจันทรคุปต์และพระเจ้าอโศกขึ้นครองราชย์

---

5 การอธิบายเรื่องปีที่พระเจ้าอโศกประกาศพระบรมราชโองการบทที่ 13 (จารึกอโศกบทที่ 13) ดูรายละเอียดที่ Nakamura (1997: 588-589, 590 เซึ่งบรรพที่ 12).

ในหัวข้อต่อไป จะศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับปีที่พระเจ้าอโศก
ขึ้นครองราชย์ตามลำดับชั้น ตอนดังกล่าวข้างต้น

2.2 ปีที่พระเจ้าอโศกขึ้นครองราชย์จากหลักฐานประวัติศาสตร์กรีก

ในจารึกอโศกบทที่ 13 ได้กล่าวถึงชื่อของกษัตริย์กรีก 5 พระองค์
ซึ่งพระเจ้าอโศกได้ส่งคณะทูตไปเผยแพร่พระพุทธศาสนา⁶ กษัตริย์กรีก
ทั้ง 5 พระองค์นั้น⁷ คือ

(I) Amtiyoka = Antiochos II Theos (กษัตริย์ Syria)

(II) Turamaya = Ptolemaios II Phiradelphos

(กษัตริย์ Egypt)

(III) Amtikini = Antigonos II Gonatas

(กษัตริย์ Macedonia)

(IV) Magā = Magas (กษัตริย์ Cyrene)

(V) Alikasudara = Alexandros II (กษัตริย์ Epeiros)

หรือ Alexandros (กษัตริย์ Corinthos)

Tsukamoto Keishō นักวิชาการญี่ปุ่น ได้สรุปความเห็นของ
นักวิจัยเท่าที่ผ่านมาถึงปัจจุบันเกี่ยวกับช่วงปีที่กษัตริย์ทั้ง 5 พระองค์

6 เนื้อความที่กล่าวถึงพระนามของกษัตริย์กรีก 5 พระองค์ ดูรายละเอียดที่
Nanden 65: 32; Tsukamoto (1980: 28).

7 ดูรายละเอียดที่ Nakamura (1997: 585-588).

ครองราชย์ไว้ดังนี้^๘

<div> <div></div> <div> <p>ทฤษฎีเกี่ยวกับช่วงปีที่ ครองราชย์</p> <p>ชื่อกษัตริย์</p> </div> </div>	กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2	กลุ่มที่ 3
	Beloch, Hultzsch, Ui	Charpentier, Nakamura	Oxford Classical Dictionary
	ปีก่อนคริสต์ ศักราช	ปีก่อนคริสต์ ศักราช	ปีก่อนคริสต์ ศักราช
I) Antiochos II Theos (Syria)	261 - 246	261 - 246	261 - 246
II) Ptolemaios II Philadelphos (Egypt)	285 - 247	285 - 246	285 - (283/2) - 246
III) Antigonos II Gonatas (Macedonia)	276 - 239	c.276 - 239	c.276 - 239
IV) Magas (Cyrene)	c.300* - c.250	c.300 - c.250	274 - 253
V) Alexandros II (Epeiros)	272 - c.255	272 - c.255	272 - c.240
Alexandros (Corinthos)	252 - c.244	-	c.290 - 245

* c. = circa หมายถึง ช่วง, ราว

จากข้อมูลในตารางข้างต้น เราสรุปช่วงปีที่กษัตริย์ทั้ง 5 พระองค์
ครองราชย์ทับซ้อนกันได้ดังนี้

8 รายละเอียดที่ Tsukamoto (1980: 29) ซึ่งจัดทำขึ้นโดยอาศัยข้อมูลจาก Ui (1925: 10); Nanden 65: 32; Hultzschi (1925: xxxi, xxxvi). ส่วน Ui และ Hultzschi อาศัยข้อมูลหลักฐานจาก Beloch (1927: 190). Nakamura (1955, cf. Nakamura 1997: 588) อาศัยข้อมูลหลักฐานส่วนใหญ่จาก Charpentier (1931: 303-321). นอกจากนี้ให้ดูรายละเอียดที่ The Oxford Classical Dictionary 1970. edited by Nicholas G.L. Hammond and H. H. Scullard. 2nd ed. Oxford: Clarendon Press.

1. จากทฤษฎีของ Beloch, Hultzs, Ui⁹ รวมทั้ง Charpentier, Nakamura ช่วงเวลาที่ครองราชย์ทับซ้อนกัน คือ ปี 261-255 ก่อนคริสต์ศักราช รวม 6 ปี
2. จากทฤษฎี Oxford Classical Dictionary ช่วงที่ครองราชย์ทับซ้อนกันคือ ปี 261-253 ก่อนคริสต์ศักราช รวม 8 ปี
3. ถ้ากษัตริย์ 4 พระองค์แรกใช้ข้อมูล ทฤษฎีของ Charpentier, Nakamura ส่วนกษัตริย์องค์ที่ 5 ใช้ข้อมูลจาก Oxford Classical Dictionary จะได้ช่วงเวลาที่กษัตริย์ทั้ง 5 พระองค์ครองราชย์ทับซ้อนกันคือ ปี 261-250 ก่อนคริสต์ศักราช รวม 11 ปี ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่กว้างที่สุดของการครองราชย์ทับซ้อนกัน

---

9 Beloch ได้ยืนยันคือในหนังสือ “ประวัติศาสตร์กรีก” ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 1 ว่ากษัตริย์องค์ที่ 5 คือ Alexandros แห่ง Corinthos, Hultzs และ Ui ก็เชื่อตามนั้น แต่ Charpentier ได้แย้งว่าควรจะเป็น Alexandros แห่ง Epeiros ตัว Beloch เองในหนังสือ “ประวัติศาสตร์กรีก” ฉบับปรับปรุงแก้ไขก็ได้แก้คำยืนยันเดิมของตนและกล่าวคล้ายตาม Charpentier ว่ากษัตริย์องค์ที่ 5 ควรจะเป็น Alexandros แห่ง Epeiros (Nakamura 1997: 586). ดังนั้นในบทวิจัยนี้จึงถือว่าทฤษฎีของ Beloch, Hultzs, Ui คิดว่ากษัตริย์ Alikasudara หมายถึงกษัตริย์ Alexandros แห่ง Epeiros

จากผลการวิจัยของทฤษฎีต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น

พระเจ้าอโศกส่งคณะทูตไปยัง กษัตริย์ทั้ง 5 พระองค์นี้ในปีที่ 13 ของการครองราชย์ ดังนั้น เมื่อเราเอา 12 ไปลบออกจากปีที่กษัตริย์ทั้ง 5 พระองค์นี้ ครองราชย์ในช่วงเวลาที่ทับซ้อนกัน เราก็จะได้ช่วงเวลาที่เป็นไปได้ของปีที่พระเจ้าอโศกขึ้นครองราชย์ (ปีที่ 1) ดังนี้

ทฤษฎีที่ 1 (ช่วง 261-255 B.C.*) – 12 ปี = 273-267 B.C.

ทฤษฎีที่ 2 (ช่วง 261-253 B.C.) – 12 ปี = 273-265 B.C.

ทฤษฎีที่ 3 (ช่วง 261-250 B.C.) – 12 ปี = 273-262 B.C.

* B.C.= Before Christ หมายถึง ปีก่อนคริสต์ศักราช

บทวิจัยนี้เลือกทฤษฎีที่ 1 ซึ่ง ได้รับการสนับสนุนจากผลการวิจัยของนักวิชาการจำนวนมากที่สุด ดังนั้น ช่วงเวลาที่เป็นไปได้ของปีที่พระเจ้าอโศกขึ้น ครองราชย์จากหลักฐานของประวัติศาสตร์กรีกคือ ช่วงปีที่ 273-267 ก่อนคริสต์ศักราช

2.3 ปีที่พระเจ้าจันทรคุปต์ขึ้นครองราชย์ในทฤษฎีของ Nakamura

Nakamura (1955) ได้วิจัยสรุปเกี่ยวกับปีสมัยของราชวงศ์โมริยะว่าพระเจ้าอโศกขึ้น ครองราชย์ในปี 268 ก่อนคริสต์ศักราช¹⁰ ตั้งแต่นั้นมา ทฤษฎีของ Nakamura ได้รับการสนับสนุนเห็นพ้องจากนักวิชาการจำนวนมาก จนเกือบจะกลายเป็นบทสรุปที่นักวิชาการยอมรับโดยทั่วไป

10 ปัจจุบันมีการปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาเล็กน้อย และรวมบทความอยู่ใน Nakamura (1997).

หลักอ้างอิงสำคัญในทฤษฎีของ Nakamura คือ ปีที่พระเจ้าจันทรคุปต์ขึ้นครองราชย์ ดังที่กล่าวไว้ในหัวข้อ 2.1 C) ว่า พระเจ้า Seleucos I Nicator กษัตริย์ซีเรียได้รุกรานอินเดียในปี 305 ก่อนคริสต์ศักราช และรบแพ้พระเจ้าจันทรคุปต์ จึงได้เจรจาสงบศึกและยกทัพกลับ แต่พระเจ้าจันทรคุปต์ขึ้นครองราชย์ในปีใด มีการวิเคราะห์ถกกันอยู่หลายทฤษฎี Nakamura ยืนยันว่า พระเจ้าจันทรคุปต์ขึ้นครองราชย์หลังจากกองทัพกรีกได้ล่าถอยจากอินเดียไปแล้วเมื่อปีที่ 317 ก่อนคริสต์ศักราช แต่หลังจากได้วิเคราะห์ตรวจสอบอย่างละเอียด ผู้วิจัยพบว่า พระเจ้าจันทรคุปต์ขึ้นครองราชย์ก่อนปี 317 ก่อนคริสต์ศักราช ดังจะได้พิสูจน์ต่อไป Nakamura ยืนยันว่า พระเจ้าจันทรคุปต์ขึ้นครองราชย์ภายหลังที่พระเจ้าอเล็กซานเดอร์สวรรคตแล้ว โดยได้กล่าวไว้ดังนี้

จากตำนานของ Plutarch มีบันทึกกล่าวว่า จันทรคุปต์ได้พบกับพระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหาราช แต่ในตำนานนั้นไม่ได้กล่าวว่าจันทรคุปต์เป็นกษัตริย์แต่อย่างใด กล่าวเพียงว่าเป็นเด็กหนุ่ม (Meirakion) และในขณะนั้นแคว้นมคธเป็นแคว้นมหาอำนาจ และทั้งที่นักบันทึกประวัติศาสตร์ของอเล็กซานเดอร์ได้บันทึกไว้ว่า หากอเล็กซานเดอร์คิดจะบุกเข้าไปในดินแดนส่วนลึกของอินเดียแล้ว แคว้นมคธก็จะเป็นข้าศึกที่แข็งแกร่ง แต่ทว่าในบันทึกดังกล่าวไม่ได้มีกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงอำนาจการปกครองในแคว้นมคธไว้เลย นอกจากนี้ ในบันทึกประวัติศาสตร์ของกรีกและโรมัน ก็มีกล่าวไว้ว่า จันทรคุปต์เป็นบุคคลในประวัติศาสตร์ที่มีบทบาทในยุคหลังพระเจ้าอเล็ก-

ซานเดอร์ดั่งบันทึกของ Justinus¹¹ ได้กล่าวว่า จันทรคุปต์เป็นผู้นำอิสรภาพมาสู่อินเดีย ดังนั้นเราควรคิดว่า พระเจ้าจันทรคุปต์ขึ้นครองราชย์ภายหลังจากพระเจ้าอเล็กซานเดอร์สวรรคตแล้ว (Nakamura 1997: 592)

ถ้อยคำในบันทึกของ Plutarch (Greek: Πλούταρχος, Ploútarkhos, Lucius Mestrius Plutarchus) ที่กล่าวว่าพระเจ้าจันทรคุปต์เคยพบหน้ากับพระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหาราช คือข้อความต่อไปนี้

Androkottos de meirakion ōn auton Alexandron eide, kai legetai pollakis eipein hysteron hōn par'ouden ēlthe ta pragmata labein Alexandros, misoumenou te kai kataphronoumenou tou basileōs dia mokhthērian kai dysgeneian.

คำแปลภาษาอังกฤษ : Androcottus, when he was a stripling, saw Alexander himself, and we are told that he often said in later times that Alexander narrowly missed making himself master of the country, since its king was hated and despised on account of his baseness and low birth (Plutarch 1949: 403. Cf. Nakamura 1997: 597).

---

11 ดูเชิงอรรถที่ 15 ประกอบ

คำแปลภาษาไทย : จันทรคุปต์ในขณะที่ยังเป็นชายหนุ่มเคยพบพระเจ้าอเล็กซานเดอร์ด้วยตนเองและกล่าวกันว่า จันทรคุปต์มักพูดบ่อย ๆ ภายหลังว่า พระเจ้าอเล็กซานเดอร์มีอคติและพลาดที่ไม่ได้สนับสนุนให้เขาขึ้นเป็นผู้นำประเทศ ทั้งที่ผู้นำประเทศในขณะนั้นถูกเกลียดชังและเหยียดหยาม เพราะความที่เขาเกิดในตระกูลต่ำ

ในความเห็นของผู้วิจัย ข้อความนี้ไม่ได้บ่งชี้ว่า พระเจ้าจันทรคุปต์ขึ้นครองราชย์ภายหลังพระเจ้าอเล็กซานเดอร์สวรรคตแล้ว โดยบ่งชี้แต่เพียงว่า ในขณะที่พระเจ้าอเล็กซานเดอร์กำลังบุกรุกรานไปทางตะวันออก (ปี 327-324 ก่อนคริสต์ศักราช) อยู่ ณ นั้น พระเจ้าจันทรคุปต์ยังไม่ได้ขึ้นครองราชย์ กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ พระเจ้าจันทรคุปต์ขึ้นครองราชย์ภายหลังจากที่พระเจ้าอเล็กซานเดอร์เสด็จออกจากอินเดียแล้ว การที่นักบันทึกประวัติศาสตร์ของพระเจ้าอเล็กซานเดอร์ไม่ได้กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงอำนาจการปกครองในแคว้นมคธก็เช่นเดียวกัน สิ่งนี้บอกแต่เพียงว่าการเปลี่ยนอำนาจการปกครองในแคว้นมคธเกิดขึ้นภายหลังที่พระเจ้าอเล็กซานเดอร์ถอยทัพกลับจากอินเดียแล้ว (ไม่ใช่เกิดขึ้นภายหลังพระเจ้าอเล็กซานเดอร์สวรรคตแล้ว)

และการที่บันทึกประวัติศาสตร์ของกรีกกล่าวไว้ว่า พระเจ้าจันทรคุปต์เป็นผู้ปลดปล่อยอินเดียให้เป็นอิสระภายหลัง จากพระเจ้าอเล็กซานเดอร์สวรรคตแล้ว ก็ไม่ได้หมายความว่าพระเจ้าจันทรคุปต์จะต้องขับไล่กองทัพ

กรีกออกจากอินเดียก่อน แล้วค่อยเสด็จขึ้นครองราชย์ แต่มีความหมายเพียงว่า พระเจ้าจันทรคุปต์ได้นำทัพโจมตีสืบไล่กองทัพกรีกให้ล่าถอยจากอินเดียภายหลังจากพระเจ้าอเล็กซานเดอร์สวรรคตแล้ว (ซึ่งเหตุการณ์นี้เกิดขึ้นในปีที่ 317 ก่อนคริสต์ศักราชภายหลังการสวรรคตของพระเจ้าอเล็กซานเดอร์ 6 ปี ซึ่งเป็นที่รู้จักกันไป จึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องยกประเด็นนี้ขึ้นมาเน้นแต่ประการใด) นอกจากนี้บันทึกนี้ก็ได้ปฏิเสธความเป็นไปได้ที่ว่า พระเจ้าจันทรคุปต์ขึ้นครองราชย์ภายหลังจากพระเจ้าอเล็กซานเดอร์ถอยทัพจากอินเดียไม่นาน และเมื่อพระเจ้าอเล็กซานเดอร์สวรรคตแล้ว พระเจ้าจันทรคุปต์จึงได้นำทัพออกจู่โจมขับไล่กองทัพกรีกให้พ้นไปจากอินเดีย คือ ขับไล่กองทัพกรีกออกไปภายหลังจากที่ได้ขึ้นครองราชย์แล้วนั่นเอง

ดังนั้น เราจึงพบว่า หลักฐานที่เป็นเครื่องยืนยันทฤษฎีของ Nakamura ว่า พระเจ้าจันทรคุปต์ขึ้น ครองราชย์ภายหลังจากพระเจ้าอเล็กซานเดอร์สวรรคตและขับไล่กองทัพกรีกออกจากอินเดียในปีที่ 317 ก่อนคริสต์ศักราช เป็นหลักฐานที่ไม่มีน้ำหนัก

นอกจากนี้จากข้อความในบันทึกของ Plutarch ดังกล่าวข้างต้น เรายังคาดการณ์ได้ว่า ในขณะที่พระเจ้าอเล็กซานเดอร์ยังอยู่ในอินเดีย พระเจ้าจันทรคุปต์มีกำลังเข้มแข็งมากในระดับหนึ่งแล้ว เพราะฉะนั้น ก็คงไม่มีโอกาสได้พบปะสนทนากับพระเจ้าอเล็กซานเดอร์ ขอให้คำนึงถึงข้อเท็จจริงที่ว่าพระเจ้าจันทรคุปต์ได้พยายามขอความสนับสนุนช่วยเหลือจากพระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหาราช และได้พยายามเตรียมการใน

ด้านต่าง ๆ โดยมุ่งเป้าหมายจะได้ครองราชสมบัติของแคว้นมคธ ประเด็น
ตรงนี้จะเป็ประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ต่อไป

จากนั้น Nakamura ได้เสริมแก้ไขบทวิเคราะห์ของ Bhattasali
(1932)¹² บางส่วน และยืนยันว่า พระเจ้าจันทรคุปต์ได้ขึ้นครองราชย์
หลังจากขับไล่กองทัพกรีกจากอินเดียและเข้ายึดครองดินแดนแถบอินเดีย
ตะวันตกได้แล้ว ดังแสดงต่อไปนี้

ในคัมภีร์มหาवंสกะฎีกา (*Mahāvamsa-ṭīkā*) ของศรีลังกา
ได้กล่าวว่า จันทรคุปต์ได้เริ่มรุกราน (เพื่อล้มราชวงศ์นั้น
ของแคว้นมคธ) จากชายแดน ในหมู่ศาสนิกของศาสนาเชน
ก็ได้มีตำนานกล่าวถึงเรื่องนี้คล้าย ๆ กันว่า จันทรคุปต์ได้รวบรวม
กำลังทหารขึ้นจากดินแดนแถบอินเดียตะวันตก ซึ่งเราคาดว่า
อาจเป็นดินแดนแถวตะวันตกเฉียงเหนือ

แต่ทว่าเป็นที่ทราบกันว่ากำลังกองทัพกรีกได้ดำรงอยู่อย่าง
เข้มแข็งในอินเดียจนถึงปีที่ 317 ก่อนคริสต์ศักราช และ Eudamos
ข้าหลวงใหญ่ชาวกรีกได้ฆ่ากษัตริย์ชนพื้นเมืองชื่อ Poros ในปี 317
ก่อนคริสต์ศักราช และถอยทัพจากอินเดีย ดังนั้น การรวบรวมกำลัง
ทหารของจันทรคุปต์ คงจะเกิดขึ้นในช่วงความผันผวนของการเมือง
นี้กล่าวคือ ในช่วงปีที่ 317 ก่อนคริสต์ศักราช

หากดูตามข้อสรุปข้างต้นแล้ว แม้ยังมีข้อที่อาจสงสัยได้ว่า
จันทรคุปต์ได้รวบรวมกำลังทหารขึ้นที่แคว้นปัญจาบใช่หรือไม่
เนื่องจากในคัมภีร์ *Mudrārākṣasa* ได้กล่าวไว้ว่า จันทรคุปต์
ได้ชวนชาวเผ่าต่าง ๆ ทางตะวันตกของอินเดียเป็นพันธมิตร

12 Bhattasali (1932: 273-288).

ดังนั้นจันทรคุปต์อาจรวบรวมทหารขึ้นที่แคว้นปัญจาบจริงก็ได้
อย่างไรก็ตามเมื่อจันทรคุปต์ได้รับการกล่าวขานว่าเป็นผู้ปลดปล่อย
อินเดีย การขึ้นครองราชย์ของพระองค์ก็ควรมีขึ้นภายหลังที่ได้
กรีธาทัพเข้าครอบครองดินแดนอินเดียตะวันตกแล้วอย่างไม่ต้อง
สงสัยดังนั้นเราสามารถสรุปได้ว่าการขึ้นครองราชย์
ของจันทรคุปต์นั้นเกิดนั้นในปีที่ 317 ก่อนคริสต์ศักราช
(Nakamura 1997: 593)

Nakamura คงจะคิดว่า พระเจ้าจันทรคุปต์ได้ทรงประกาศโลแกน
ปลดปล่อยประเทศอินเดียให้เป็นอิสระภาพ แล้วรวบรวมชาวอินเดียที่
รักชาติ จัดตั้งกองกำลังกู้ชาติจนขับไล่กองทัพกรีกออกจากอินเดีย
ได้สำเร็จกลายเป็นวีรบุรุษผู้ปลดปล่อยอินเดีย จากนั้น ก็ได้ล้มราชวงศ์
นั้นทะแห่งแคว้นมคธและขึ้น ครองราชย์เป็นกษัตริย์

Nakamura ได้นำเสนอบทวิจยนี้ในปี พ.ศ. 2498 ซึ่งในช่วงนั้น
กระแสชาตินิยมกำลังตื่นตัวกันทั่วโลก ดินแดนที่เคยตกเป็นอาณานิคม
ของมหาอำนาจตะวันตกทั้งในเอเชีย แอฟริกาและอเมริกาใต้ มีขบวนการ
รณรงค์ต่อสู้เพื่อเอกราชของชาติกันอย่างคึกคัก Nakamura อาจได้รับ
อิทธิพลความคิด เรื่องชาตินิยมจากกระแสในขณะนั้นก็เป็นได้

แต่ทว่าลัทธิชาตินิยมอย่างนั้น ไม่ได้มีอยู่ในอินเดียเมื่อสองพัน
กว่าปีก่อน เพราะก่อนยุคของพระเจ้าจันทรคุปต์อินเดียประกอบด้วย
แคว้นเล็กแคว้นน้อยที่เป็นอิสระต่อกันมากมาย ไม่เคยมีประเทศอินเดีย

ที่เป็น เอกภาพหนึ่งเดียวกันเลย และถ้าพระเจ้าจันทรคุปต์บุกเข้าโจมตี กองทัพกรีกอันแข็งแกร่ง ก่อนที่ตนจะสามารถยึดอำนาจการปกครอง แคว้นมคธได้ ก็เท่ากับต้องรับศึก 2 ด้าน คือ ถูกกระหนาบด้วย กองทัพกรีกทางด้านหน้าและกองทัพมคธทางด้านหลัง และด้วย ข้อมูลจากบันทึก Plutarch ก็ชัดเจนว่า พระเจ้าจันทรคุปต์ มีความรู้สึกที่ดีต่อกองทัพกรีก และคาดหวังที่จะได้รับความสนับสนุนจาก พระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหาราชในการล้มราชวงศ์นันทะแห่งแคว้นมคธ เป้าหมายที่แน่วแน่มั่นคงของพระเจ้าจันทรคุปต์ที่บันทึกประวัติศาสตร์ ทุกฉบับกล่าวตรงกัน คือ การล้มราชวงศ์นันทะแล้วขึ้นครองบัลลังก์เป็น กษัตริย์แคว้นมคธแทน นอกจากนี้การรุกคืบเข้าแคว้นมคธของพระเจ้า จันทรคุปต์ ไม่ได้เริ่มจากดินแดนตะวันตกเฉียงเหนือของอินเดียซึ่งเป็น ศูนย์กลางการทหารที่แข็งแกร่ง แต่บันทึกก็กล่าวไว้ว่าเริ่มจากดินแดน แถบเทือกเขาหิมาลัยทางตอนเหนือของอินเดีย¹³

- 13 คัมภีร์ *Sthavirāvalīcaritra (Pariśiṣṭaparvan)* ของ Hemacandra บันทึกไว้ว่าผู้ช่วยของจันทรคุปต์คือพราหมณ์จากภักยะ (บาลี: จาณักกะ) ได้รับคำแนะนำจากคุณยายท่านหนึ่งว่า การทำการให้เริ่มจากแถบชายแดน จึงได้เดินทางไปที่ยอดเขาหิมาลัย (*Himavat-kūṭa*) ผู้เป็นพันธมิตรกับ Parvataka ผู้เป็นกษัตริย์ในดินแดนแถบนั้นและค่อย ๆ รุกคืบเข้ายึดครอง ดินแดนแคว้นต่าง ๆ จนยึดครองอินเดียได้ทั้งหมด (Bhattasali 1932, เชนเจอร์รที่ 11) ข้อมูลจากคัมภีร์อื่นของศาสนาเซนกล่าวว่า จันทรคุปต์ได้ ผู้เป็นพันธมิตร (*mettikayā*) กับกษัตริย์ Pavvao ทำสัญญาว่าจะแบ่ง ดินแดนของกษัตริย์นันทะ (กษัตริย์แคว้นมคธ) กันอย่างเสมอภาค

(อ่านเชิงอรรถในหน้าต่อไป)

เราสามารถนึกภาพได้ไม่ยากว่าการบุกโจมตีเข้ามาของกองทัพกรีก โดยการนำของพระเจ้าอเล็กซานเดอร์ เป็นภัยคุกคามร้ายแรงอย่างที่ ชาวอินเดียโดยเฉพาะชนชั้นปกครองไม่เคยประสบมาก่อน ความตื่นตระหนกได้แผ่ปกคลุมไปทั่วสังคมอินเดีย ทำให้พระदेवानุภาพ ของกษัตริย์แคว้นต่าง ๆ ของอินเดียตกต่ำลง สังคมโดยรวมถูก ปกคลุมด้วยความรู้สึกไม่มั่นคง

(เชิงอรรถต่อจากหน้าที่แล้ว)

(*Naṃḍarajjaṃ samam sameṇaṃ vibhaṃjayāmo*) และรุกราน ดินแดนของกษัตริย์นั้น ทะจากชายแดนเข้าไป (Nakamura 1997: 598).

ส่วนในคัมภีร์ *Mahāvamsa-tīkā* (1895: 123, Calombo edition) ได้กล่าวไว้ดังนี้

In one of these villages a woman [by whose hearth Candragupta had taken refuge] baked a chupatty (a frying-pan-cake : kapalla pūva) and gave it to her child. He, leaving the edges, ate only the centre, and, throwing the edges away, asked for another cake. Then she said, 'This boy's conduct is like Candragupta's attack on the kingdom.' The boy said, 'Why, Mother, what am I doing, and what has Candragupta done?' 'Thou, my dear,' said she, 'throwing away the outside of the cake, eatest the middle only. So Candragupta, in his ambition to be a monarch, without beginning from the frontiers, and taking the towns in order as he passed, has invaded the heart of the country ... and his army is surrounded and destroyed. That was his folly (Rhys Davids 1993: 269).

พระเจ้าจันทรคุปต์ได้อาศัยจังหวะช่วงความผันผวนทางการเมืองและการทหารนี้ รวบรวมกำลังทหารบุกคืบเข้าสู่แคว้นมคธจากชายแดนภายหลังจากที่พระเจ้าอเล็กซานเดอร์ถอยทัพจากอินเดียไม่นาน จันทรคุปต์ก็ได้ล้มล้างราชวงศ์นั้นและขึ้นครองบัลลังก์เป็นกษัตริย์มคธจากบันทึก Plutarch กล่าวว่า พระเจ้าจันทรคุปต์ได้นำกำลังกองทัพ 6 แสนคนปราบทั่วอินเดีย ก่อตั้งราชวงศ์โมริยะและสถาปนาประเทศอินเดียที่เป็นเอกภาพขึ้นเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์¹⁴ หลังจากนั้นการที่พระองค์ทำสงครามขับไล่กองทัพกรีกให้ออกพ้นไปจากดินแดนแถบตะวันตกเฉียงเหนือของอินเดียนั้นก็เป็นไปเพื่อการขยายพระราชอำนาจให้กว้างขวางขึ้นนั่นเอง¹⁵

14 McCrindle (1896: 310ff.). Cf. Nakamura (1997: 46).

15 Justinus (Latin: Marcus Junianus Justinus; Marcus Iunianus Iustinus) ซึ่งเป็นผู้บันทึกประวัติศาสตร์ของอาณาจักรโรมันได้บันทึกไว้ว่า Seleucus (Σέλευκος, Séleukos) กษัตริย์ซีเรียได้รุกรานอินเดียเมื่อปี 305 ก่อนคริสต์ศักราช และได้บันทึกเกี่ยวกับจันทรคุปต์ไว้ดังนี้

(ในขณะที่พระเจ้า Seleucus ได้รุกรานอินเดีย) ภายหลังจากพระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหาราชสวรรคต ชาวอินเดียเหมือนได้ปลดแอกออกจากคอของสภาพแห่งความเป็นทาส โดยได้ฆ่าพวกข้าหลวงของพระเจ้าอเล็กซานเดอร์ Sandrocottus (=Candragupta จันทรคุปต์) เป็นผู้นำอิสระมาสู่อินเดีย แต่ทว่าหลังจากได้รับชัยชนะแล้วเขากลับเปลี่ยนความอุดมสมบูรณ์แห่งอิสระภาพให้กลายเป็นสภาพความเป็นทาสอีกครั้ง กล่าวคือ เมื่อได้ตำแหน่งกษัตริย์แล้ว ประชาชนซึ่งเป็นอิสระจากการปกครองของต่างชาติ ก็ถูกเขาปราบปรามบังคับ

(อ่านเชิงอรรถในหน้าต่อไป)

(เชิงอรรถต่อจากหน้าที่แล้ว)

ให้ตกไปสู่สภาพความเป็นทาส ที่จริงแล้วเขาเกิดมาในตระกูลชั้นต่ำแต่ถูกกระตุ้นโดยกำลังแห่งความตั้งใจของเทพเจ้า ทำให้หมายปองตำแหน่งกษัตริย์ เนื่องจากเขาเป็นคนหยิ่งโสจึงทำให้กษัตริย์นั้นทะ (แห่งแคว้นมคธ) พิโรธ และมีรับสั่งให้ประหารเขาเสีย เขาจึงหลบหนีไปหาที่ปลอดภัย ในขณะที่เขาหนีหลบหนีไปด้วยความเหนื่อยอ่อนนั้น มีสิงห์ตัวใหญ่มากเดิน เข้าใกล้ที่ ๆ เขาซ่อนหลบอยู่ และใช้ลิ้นเลียเหงื่อของเขาที่ไหลท่วมตัวเมื่อเขาตื่นขึ้น สิ่งให้ใหญ่ตัวนั้นก็เคล้าเคลียเขาด้วยความรักและเดินจากไป เขาได้รับกำลังใจจากนิมิตหมายที่ดีนี้จึงหวนระลึกถึงความมุ่งหวังที่จะได้บัลลังก์กษัตริย์ เขาได้ผูกเป็นพันธมิตรกับบรรดาพวกโจรทั้งหลาย และปลุกระดมชาวอินเดียเพื่อเปลี่ยนบัลลังก์กษัตริย์ภายหลังเมื่อเขาทำการรบกับพวกข้าหลวงของพระเจ้าอเล็กซานเดอร์อยู่ ๆ ก็มีช้างป่าตัวใหญ่ปรากฏขึ้นเบื้องหน้าเขาและทุบตัวคุกเข่าลงและโน้มรับเขาขึ้นนั่งบนหลังช้างอย่างนุ่มนวลราวกับได้รับการฝึกมาแล้วอย่างดีและแล้วเขาก็ได้แสดงฝีมือในการรบ ทั้งในฐานะนักรบและผู้นำทัพอย่างยอดเยี่ยม เมื่อเขาได้อำนาจการปกครองแล้ว ในขณะที่ Seleucus กำลังพยายามสร้างพื้นฐานของการปรากฏชื่อลือชาในอนาคตถึงความยิ่งใหญ่ของตน Seleucus จึงได้ทำสนธิสัญญากับเขา เมื่อจัดการกับเรื่องราวทางทิศตะวันออกได้เรียบร้อยแล้ว Seleucus จึงได้กลับไปทำสงครามกับ Antigonus (Epitoma Pompei Trogi XV.4; Nakamura 1997: 42-43).

จากข้อความในบันทึกนี้ชี้ให้เห็นว่าสิ่งที่จันทรคุปต์มุ่งหวังคือการได้บัลลังก์กษัตริย์วัตถุประสงค์ของการปลุกระดมชาวอินเดียของเขา

(อ่านเชิงอรรถในหน้าต่อไป)

ดังนั้นเห็นได้ชัดเจนว่า ปีที่พระเจ้าจันทรคุปต์เสด็จขึ้นครองราชย์นั้นไม่ใช่ระยะหลังจากกองทัพกรีกถอยทัพจากดินแดนแถบตะวันตกเฉียงเหนือของอินเดียอย่างที่ Nakamura ยืนยัน แต่เป็นช่วงก่อนที่กองทัพกรีกจะถอยทัพจากอินเดีย คือ ก่อนปีที่ 317 ก่อนคริสต์ศักราช

ผู้วิจัยคิดว่า กรอบช่วงเวลาที่เป็นไปได้ที่พระเจ้าจันทรคุปต์เสด็จขึ้นครองราชย์นั้น คือ ช่วง 1-2 ปี หลังจากพระเจ้าอเล็กซานเดอร์เสด็จออกจากอินเดีย หะบก่อนที่กองทัพกรีกล่าถอยออกจากอินเดีย กล่าวคือ ช่วงระยะระหว่างปีที่ 323-317 ก่อนคริสต์ศักราช

ในหัวข้อต่อไป จะตรวจสอบจำนวนปีที่พระเจ้าจันทรคุปต์และพระเจ้าพินทุสารผู้เป็นราชโอรสครองราชสมบัติ และนำข้อมูลนี้วิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลเกี่ยวกับช่วงเวลาที่เป็นไปได้ที่พระเจ้าจันทรคุปต์และพระเจ้าอโศกขึ้นครองราชย์ ทำให้เกิดความชัดเจนแจ่มแจ้งถึงปีที่พระเจ้าจันทรคุปต์และพระเจ้าอโศกเสด็จขึ้นครองราชย์

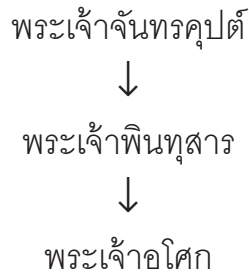
(เชิงอรรถต่อจากหน้าที่แล้ว)

ไม่ใช่เพื่อต่อสู้กับกองทัพกรีกแต่เพื่อยึดอำนาจการปกครองแคว้นมคธและเราจะเห็นได้ว่า จันทรคุปต์ได้ทำการรบกับพวกข้าหลวงของพระเจ้าอเล็กซานเดอร์หลังจากที่ได้โค่นราชวงศ์นั้นทะของแคว้นมคธลงแล้วซึ่ง Nakamura เองก็ยอมรับความจริงอันนี้ (Nakamura 1997: 599 เชิงอรรถที่ 12).

ดังนั้นจึงเป็นที่ชัดเจนว่าจันทรคุปต์ขึ้นครองราชย์ก่อนที่กองทัพกรีกจะล่าถอยไปจากดินแดนแถบตะวันตกเฉียงเหนือของอินเดีย (กล่าวคือ ก่อนปี 317 ก่อนคริสต์ศักราช)

2.4 การขึ้นครองราชย์ที่พระเจ้าอโศกเสด็จขึ้นครองราชย์

การสืบสันตติวงศ์ในยุคแรกของราชวงศ์โมริยะซึ่งพระเจ้าจันทรคุปต์ทรงสถาปนาขึ้นนั้นมีดังต่อไปนี้

ในสมัยของพระเจ้าจันทรคุปต์นั้น บันทึกประวัติศาสตร์ทั้งหลายกล่าวตรงกันว่า ทรงครองราชย์อยู่ 24 ปี¹⁶ แต่สมัยของพระเจ้าพินทุसारคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาของลังกากล่าวว่า ครองราชย์อยู่ 28 ปี¹⁷ ในขณะที่คัมภีร์**ปุราณะ**ของศาสนาพราหมณ์กล่าวว่า ทรงครองราชย์อยู่ 25 ปี การที่เรายึดเอาตามหลักฐานของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะส่งผลต่อการวิเคราะห์ปีที่พระเจ้าจันทรคุปต์และพระเจ้าอโศกเสด็จขึ้น ครองราชย์ซึ่งทำให้มีผลลัพธ์ต่างกัน

---

16 ดูรายละเอียดที่ Tsukamoto (1980: 64-72).

17 ตำนานของพม่ากล่าวไว้ว่า พระเจ้าพินทุสารครองราชย์รวม 27 ปี ตำนานของพม่านี้น่าขึ้น โดยอาศัยข้อมูลจากบันทึกประวัติศาสตร์ของลังกาของนิกายเถรวาท แต่ที่ระบุจำนวนปีครองราชย์ต่างจากบันทึกของลังกานั้นคงเกิดจากความผิดพลาดในการคัดลอกต่อ ๆ กันมา ในบทวิจัยนี้จึงไม่อภิปรายรายละเอียดของตำนานของพม่านี้นี้ เพราะถือเป็นข้อมูลชั้นหลัง

ก่อนอื่นจะตรวจสอบบันทึกการครองราชย์สมบัติของกษัตริย์
แคว้นมคธในคัมภีร์ปุราณะ¹⁸

1. คัมภีร์ปุราณะได้นำเอาพระเจ้าพิมพิสาร พระเจ้าอชาตศัตรู
พระเจ้าทาสกะ พระเจ้าอุทายิน (คัมภีร์มัตสยปุราณะ ยังได้
เพิ่มกษัตริย์อีก 2 พระองค์ คือ พระเจ้ากาณูวายนและพระเจ้า
ภูมิมิตรด้วย) ซึ่งในความเป็นจริงควรอยู่ในราชวงศ์ Haryanka
แต่กลับนำมาแทรกอยู่ในครั้งหลังของราชวงศ์ศิคุนาคะ (ที่เป็น
ราชวงศ์ต่อจาก Haryanka) สิ่งนี้เป็นความผิดพลาด เพราะใน
คัมภีร์ปุราณะกล่าวว่า ดินแดนของราชวงศ์ศิคุนาคะนั้น รวมเอา
พาราณสีและไพศาลีไว้ด้วย แต่ดินแดนทั้ง 2 นั้น ในยุคของพระ
เจ้าพิมพิสารและพระเจ้าอชาตศัตรูอำนาจการปกครองของมคธ
ยังปกคลุมไปไม่ถึงดินแดนนั้นแต่แผ่ปกคลุมไปถึงภายหลังจาก
ยุคของพระเจ้าพิมพิสารและพระเจ้าอชาตศัตรูแล้ว
ดังนั้นราชวงศ์ศิคุนาคะจะต้องเกิดขึ้นในยุคหลังจากราชวงศ์
Haryanka ดังที่คัมภีร์สายลังกาทันทีไว้¹⁹
2. คัมภีร์วายุปุราณะ กล่าวว่า พระเจ้าอชาตศัตรูเสด็จขึ้นครอง
ราชย์ก่อนพระเจ้าอโศก 317 ปี (ส่วนคัมภีร์มัตสยปุราณะ
กล่าวว่าก่อน 316 ปี) แต่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จดับขันธ-
ปรินิพพานภายหลังพระเจ้าอชาตศัตรูเสด็จขึ้นครองราชย์ 8 ปี

18 ปู่การครองราชย์ของกษัตริย์ในราชวงศ์นั้นทะแยงแคว้นมคธที่คัมภีร์
ปุราณะบันทึกไว้ จะกล่าวรายละเอียดในตอนต่อไปของบทวิจัยนี้

19 ดูรายละเอียดที่ Tsukamoto (1980: 73, 78); Raychaudhuri
(1953: 116).

- ดังนั้นหากถือเอาตามหลักฐานของคัมภีร์ปุราณะแล้วเท่ากับว่า พระเจ้าสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพาน 309 ปี (หรือ 308 ปี) ก่อนพระเจ้าอโศกเสด็จขึ้น ครองราชย์ ซึ่งเป็นระยะเวลา ที่นานเกินไป ชัดแย้งกับหลักฐานประวัติศาสตร์อื่นๆ จำนวนมาก
3. พระนามของพระเจ้าพินทุसारนั้น คัมภีร์วิษณุปุราณะเรียกได้ ถูกต้องแต่คัมภีร์ปุราณะอื่นๆ ใช้คำว่า นันทสาระ (Nandasāra) บ้าง ภัทธสาระ (Bhadrasāra) บ้าง วาริสาระ (Vārisāra) บ้าง วาริการะ (Vārikāra) บ้าง ไม่ตรงกัน²⁰
  4. คัมภีร์สายลังกากล่าวว่า พระเจ้าจันทรคุปต์ พระเจ้าพินทุसार พระเจ้าอโศก ทรงครองราชย์สมบัติ 24, 28 และ 37 ปี ตามลำดับแต่คัมภีร์ปุราณะกล่าวว่า ทรงครองราชย์ 24, 25 และ 36 ปีตามลำดับและคัมภีร์ปุราณะกล่าวว่าราชวงศ์โมริยะมีอายุ รวม 137 ปี โดยกษัตริย์ทั้ง 3 พระองค์แรกทรงครองราชย์รวม 89 ปี แต่รายละเอียดการครองราชย์ของกษัตริย์ทั้ง 3 พระองค์ นั้น คัมภีร์ปุราณะเองกล่าวไว้ว่าเท่ากับ 24, 25 และ 36 ปี ซึ่งรวมกันได้เท่ากับ 85 ปี ข้อมูลของคัมภีร์ปุราณะจึงขัดแย้ง กันเอง และตัวเลขระยะเวลาการครองราชย์รวมของกษัตริย์ ทั้ง 3 พระองค์แรกของคัมภีร์ปุราณะที่กล่าวว่าเท่ากับ 89 ปี นั้น กลับ ตรง กับ ตัว เลข การ ครอง ราช ย์ ของ กษัตริย์ ทั้ง 3 พระองค์นั้นของคัมภีร์สายลังกา ($24+28+37=89$)²¹

20 Pargiter (1913: 28). Cf. Nakamura (1997: 602).

21 ดูรายละเอียดที่ Barua (1947: 68).

ดังนั้นจำนวนปีการครองราชย์ของกษัตริย์ 3 พระองค์นี้
เราควรยึดถือตามหลักฐานของคัมภีร์สายลังกาที่น่าเชื่อถือกว่า

เห็นได้ชัดเจนว่าบันทึกเกี่ยวกับราชวงศ์แคว้นมคธใน
คัมภีร์**ปุราณะ**มีความขัดแย้งกับความเป็นจริงทางประวัติศาสตร์
และยังมีข้อขัดแย้งกันเองอีกด้วย²²

หากถือตามคัมภีร์**ปุราณะ**แล้ว พระเจ้าจันทรคุปต์เสด็จขึ้น
ครองราชย์ก่อนพระเจ้าอโศก 49 ปี (พระเจ้าจันทรคุปต์ครองราชย์ 24 ปี
พระเจ้าพินทุสารครองราชย์ 25 ปี จากนั้นพระเจ้าอโศกจึงขึ้นครองราชย์)
แต่หลักฐานของคัมภีร์ประวัติศาสตร์สายลังกากล่าวว่า พระเจ้าจันทรคุปต์
ครองราชย์ 24 ปี พระเจ้าพินทุสารครองราชย์ 28 ปี และพระเจ้าอโศก
ทำพิธีราชาภิเษกเสด็จขึ้นครองราชย์ 4 ปี หลังจากยึดอำนาจการปกครองได้
ดังนั้นพระเจ้าจันทรคุปต์จึงเสด็จขึ้น ครองราชย์ก่อนพระเจ้าอโศก 56 ปี
(24+28+4)

ดังที่ได้กล่าวแล้วว่า จากหลักฐานช่วงปีที่กษัตริย์กรีก 5 พระองค์
ทรงครองราชย์อยู่ในช่วงเวลาเดียวกัน นำมาคำนวณหาช่วงเวลาที่เป็น
ไปได้ที่พระเจ้าอโศกเสด็จขึ้นครองราชย์ คือ ปีที่ 273-267 ก่อนคริสต์-
ศักราช เนื่องจาก Nakamura คิดว่า พระเจ้าจันทรคุปต์เสด็จขึ้น
ครองราชย์ในปีที่ 317 ก่อนคริสต์ศักราช ซึ่งนับจากปีที่ 317
ก่อนคริสต์ศักราชถึงช่วงเวลาช้าที่สุดที่เป็นไปได้ที่พระเจ้าอโศกขึ้น

22 รายละเอียดเกี่ยวกับปูมการครองราชย์ของกษัตริย์ในราชวงศ์นั้นทะแห่ง
แคว้นมคธ ที่คัมภีร์**ปุราณะ**บันทึกไว้โดยขัดแย้งกันเอง จะกล่าวถึงใน
ตอนต่อไปของบทวิจยนี้

ครองราชย์ คือ ปีที่ 267 ก่อนคริสต์ศักราช มีระยะเวลาเพียง 50 ปีเท่านั้น ซึ่งน้อยเกินไปไม่สามารถรองรับหลักฐานของคัมภีร์ฝ่ายลังกาที่ว่า พระเจ้าจันทรคุปต์ครองราชย์ก่อนพระเจ้าอโศก 56 ปีได้ Nakamura จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะใช้หลักฐานของฝ่ายคัมภีร์**ปุราณะ**ที่กล่าวว่าพระเจ้าจันทรคุปต์ครองราชย์ก่อนพระเจ้าอโศก 49 ปี ทั้งที่เป็นข้อมูลที่มีข้อขัดแย้งในตัวเองสูง เมื่อนำตัวเลข 49 ปีไปลบออกจากปีที่ 317 ก่อนคริสต์ศักราช Nakamura จึงสรุปว่าพระเจ้าอโศกเสด็จขึ้น ครองราชย์ในปีที่ 268 (317-49) ก่อนคริสต์ศักราช

โดยสรุป วิธีการวิเคราะห์ตัดสินปีที่พระเจ้าอโศกเสด็จขึ้น ครองราชย์ของ Nakamura โดยสาระจริง ๆ แล้วไม่ได้คำนวณโดยอาศัยหลักฐานช่วงปีที่กษัตริย์กรีก 5 พระองค์ครองราชย์ทับซ้อนกัน แต่คำนวณจากหลักฐานที่ไม่มีน้ำหนัก 2 ประการ ดังนี้

- 1) กำหนดว่าพระเจ้าจันทรคุปต์เสด็จขึ้น ครองราชย์ในปีที่ 317 ก่อนคริสต์ศักราช คือ ทันทีที่กองทัพกรีกถอยทัพออกจากดินแดนแถบตะวันตกเฉียงเหนือของอินเดีย
- 2) ใช้ข้อมูลการสืบสันตติวงศ์ของกษัตริย์แคว้นมคธจากคัมภีร์**ปุราณะ**ฉบับต่าง ๆ ซึ่งมีข้อขัดแย้งในตัวเองสูงโดยถือว่าพระเจ้าจันทรคุปต์ครองราชย์ก่อนพระเจ้าอโศก 49 ปี เมื่อเอา 49 ปีไปลบออกจาก 317 ปีก่อนคริสต์ศักราช จึงได้ข้อสรุปว่าพระเจ้าอโศก เสด็จขึ้นครองราชย์ในปีที่ 268 (317-49) ก่อนคริสต์ศักราช

ซึ่ง Nakamura เองก็ยอมรับว่าข้อมูลการสืบสันตติวงศ์ของ กษัตริย์มคธในคัมภีร์ปุราณะมีข้อขัดแย้งกันเองมาก หากถือตามคัมภีร์ **ปุราณะ** แล้ว พระเจ้าอชาตศัตรู กษัตริย์มคธในช่วงท้ายพุทธกาล จะขึ้นครองราชย์ก่อนพระเจ้าอโศกกว่า 300 ปี ซึ่ง Nakamura เองก็ ยอมรับว่านานเกินไปจนไม่อาจจะเป็นจริงได้²³ และ Nakamura ได้ตั้ง คำถามและตอบเองดังนี้²⁴

ถาม   ทั้ง ๆ ที่มีการใช้จำนวนปีแห่งการครองราชย์สมบัติของ ราชวงศ์โมริยะจากคัมภีร์**ปุราณะ**ฉบับต่าง ๆ แต่ปฏิเสธ ข้อมูลของราชวงศ์ในยุคก่อนหน้านั้นของคัมภีร์**ปุราณะ** จะไม่เป็นการขัดแย้งกันเองหรือ

ตอบ   ราชวงศ์โมริยะเป็นผู้สร้างอำนาจกษัตริย์ที่แข็งแกร่งมาก ขึ้นในอินเดียดังนั้นจำนวนปีที่ครองราชย์ที่บันทึกในคัมภีร์ **ปุราณะ** ในยุคหลังจากนั้นจึงถูกต้อง แต่ข้อมูลจำนวนปีที่ ครองราชย์ของกษัตริย์ในยุคก่อนหน้านั้นในคัมภีร์**ปุราณะ** มีส่วนประกอบของจินตนาการที่เลือนลอยไม่ถูกต้อง ผสมอยู่มาก

---

23   Nakamura(1997: 615-616).

24   Nakamura(1997: 616-617).

ที่ Nakamura ให้เหตุผลที่ดูอ่อนมากเช่นนี้ เพราะเมื่อ Nakamura ได้กำหนดปีที่พระเจ้าจันทรคุปต์เสด็จขึ้นครองราชย์ คือ ปีที่ 317 ก่อนคริสต์ศักราชแล้ว ก็จำเป็นต้องใช้ข้อมูลจากตำนานปุราณะอย่าง หลีกเลียงไม่ได้นั่นเอง

นอกจากนี้ Nakamura ยังได้ยกเหตุผลอีกข้อหนึ่งที่ปฏิเสธ หลักฐานจากคัมภีร์ฝ่ายลังกาดังนี้

ตำนานฝ่ายลังกาได้กล่าวว่า พระเจ้าอโศกได้ครองอำนาจ ภายหลังจากพระราชาบิดาสวรรคต แต่พิธีราชาภิเษกเสด็จขึ้นครองราชย์ อย่างเป็นทางการได้กระทำขึ้น 4 ปีหลังจากนั้นเมื่อใคร่ครวญดูว่า ตำนานอย่างนี้เกิดขึ้นมาได้อย่างไร มีความเป็นไปได้ว่าตำนานลังกา บันทึบไว้ว่าพระเจ้าอโศกฆ่าพี่ชายน้องชายต่างมารดาถึง 99 คน เพื่อแย่งชิงบัลลังก์ เพื่อสร้างภาพลักษณ์ให้เห็นว่าพระเจ้าอโศก ก่อนจะนับถือพระพุทธศาสนาเป็นคนโหดร้ายทารุณมาก หลังจาก มีศรัทธาในพระพุทธศาสนาแล้วจึงได้เป็นคนดี และเพื่อให้ สอดคล้องกับตำนานการฆ่าพี่ชายน้องชายต่างมารดาจำนวน มากนี้จึงได้บันทึบไว้ว่าพิธีราชาภิเษกได้กระทำขึ้น 4 ปีภายหลังการ สวรรคตของพระบิดา

(Nakamura 1997: 595)

พระเจ้าอโศกเป็นมหาราชพระองค์หนึ่งซึ่งมีคุณูปการในกาทำนุ บำรุงพระพุทธศาสนาอย่างยิ่ง พระพุทธศาสนาปักหลักมั่นคงในลังกาได้

ก็ด้วยความอุปถัมภ์ของพระองค์ที่ได้ส่งคณะสมณทูตนำโดยพระมหินท์
ผู้เป็นพระราชโอรสไปเผยแผ่ ดังนั้นหากไม่มีมูลความจริงเรื่องที่พระเจ้า
อโศกได้เคยสังหารพี่น้องชายต่างมารดาแล้ว นักประวัติศาสตร์ลังกา
คงไม่บังอาจแต่งเรื่องราวที่โหดร้ายเยี่ยงนี้ ให้เป็นการกระทำของกษัตริย์
ผู้มีพระคุณเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปสู่ประเทศของตนเป็นแน่
การที่บันทึกประวัติศาสตร์ของลังกาได้บันทึกพฤติกรรมด้านลบในอดีต
ของพระเจ้าอโศกอย่างตรงไปตรงมา กลับเป็นเครื่องยืนยันความน่าเชื่อถือ
ของบันทึกในคัมภีร์ฝ่ายลังกา

โดยสรุปเราทราบปีที่พระเจ้าอโศกเสด็จขึ้นครองราชย์ได้ดังนี้

- 1) จากหลักฐานการครองราชย์ของกษัตริย์กรีก 5 พระองค์ที่มีการ
ติดต่อทางการทูตกับพระเจ้าอโศก ว่ามีช่วงเวลาที่ครองราชย์
ในช่วงเวลาเดียวกันคือช่วงเวลาใด นำมาคำนวณร่วมกับปีที่
จารึกอโศกบทที่ 13 ได้ถูกจัดทำเผยแผ่ พบว่าช่วงเวลาที่
ไปได้ที่พระเจ้าอโศกเสด็จขึ้นครองราชย์คือ ระหว่างปีที่ 273-267
ก่อนคริสต์ศักราช
- 2) ปีที่พระเจ้าจันทรคุปต์เสด็จขึ้นครองราชย์เกิดขึ้นระหว่าง
ช่วงหลังจากพระเจ้าอเล็กซานเดอร์เสด็จออกจากอินเดียได้
1-2 ปี กับก่อนที่กองทัพกรีกจะถอยทัพจากอินเดีย
กล่าวคือ ระหว่างปีที่ 323-317 ก่อนคริสต์ศักราช

- 3) ระยะเวลาระหว่างปีที่พระเจ้าจันทรคุปต์ขึ้นครองราชย์กับปีที่พระเจ้าอโศกขึ้นครองราชย์ จากหลักฐานของฝ่ายลังกาซึ่งมีความน่าเชื่อถือสูง คือ 56 ปี

จากบทสรุป 3 ประการข้างต้น เราพบว่าปีที่เร็วที่สุดที่เป็นไปได้ที่พระเจ้าจันทรคุปต์ขึ้นครองราชย์ คือ ปีที่ 323 ก่อนคริสต์ศักราช และปีที่ช้าที่สุดที่เป็นไปได้ที่พระเจ้าอโศกขึ้นครองราชย์ คือ ปีที่ 267 ก่อนคริสต์ศักราช โดยระยะเวลาระหว่างปีที่ 323 ถึง 267 ก่อนคริสต์ศักราช คือ 56 ปี ซึ่งตรงกับจำนวนปีแห่งการขึ้นครองราชย์ในช่วงสมัยของพระเจ้าจันทรคุปต์ถึงพระเจ้าอโศกพอดี

ดังนั้นเราจึงได้ข้อสรุปชัดเจนว่า พระเจ้าจันทรคุปต์เสด็จขึ้นครองราชย์ปีที่ 323 ก่อนคริสต์ศักราช ส่วนพระเจ้าอโศกเสด็จขึ้นครองราชย์ปีที่ 267 ก่อนคริสต์ศักราช²⁵ และเมื่อคำนวณช่วงปีที่ครองราชย์ตามคัมภีร์ฝ่ายลังกาที่บ้านทีกว่า พระเจ้าอโศกทรงครองราชย์สมบัติอยู่ 37 ปี ดังนั้น จึงได้ผลสรุปว่า พระเจ้าอโศกทรงครองราชย์สมบัติระหว่างปีที่ 267-230 ก่อนคริสต์ศักราช

---

25 หากคิดว่าเมื่อพระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหาราชถอนทัพจากอินเดียในปี 324 ก่อนคริสต์ศักราช จากนั้นพระเจ้าจันทรคุปต์ก็ขึ้นครองราชย์ในปีเดียวกัน พระเจ้าอโศกมหาราชจะขึ้นครองราชย์ในปี 268 ก่อนคริสต์ศักราช ปีพุทธปรินิพพานจะเป็นปี 486 (268+218) ก่อนคริสต์ศักราช ซึ่งตรงกับทฤษฎี 衆聖点記 (Dotted Record) รายละเอียดเรื่องนี้จะกล่าวถึงในตอนต่อไปของบทวิจัยนี้ (ประเด็นนี้ผู้วิจัยได้รับคำแนะนำจาก Prof. Yamazaki Gen'ichi)

อักษรย่อและบรรณานุกรม

Nanden *Nanden-daizōkyō* 南伝大蔵経 (พระไตรปิฎกบาลีแปลญี่ปุ่นฉบับนั้นเดนไดโซเคียว). 1935-1941. Tokyo: Daizōshuppansha.

BARUA, Benimadhab.

1947 "The Year of Commencement of the Buddha Era." *University of Ceylon Review* 5-2: 62-68.

BELOCH, Karl Julius.

1927 *Griechische Geschichte* IV. 2nd ed. Berlin und Leipzig.

BECHERT, Heinz.

1995 "Introductory Essay: The Dates of the Historical Buddha — A Controversial Issue." *When did the Buddha Live?: The controversy on the Dating of the Historical Buddha* (Selected Papers Based on a Symposium Held under the Auspices of the Academy of Sciences in Göttingen): 11-36, edited by Heinz Bechert. Delhi: Sri Satguru Publications.

1995a "The Dates of the Buddha and the Origin and Spread of the Theravāda Chronology." *When did the Buddha Live?: The controversy on the Dating of the Historical Buddha* (Selected Papers Based on a Symposium Held under the Auspices of the Academy of Sciences in Göttingen): 253-286, edited by Heinz Bechert. Delhi: Sri Satguru Publications.

CHARPENTIER, Jarl.

1931 "Antiochus, King of the Yavanas." *Bulletin of the School of Oriental Studies* 6-2: 303-321.

HULTZSCH, Eugen.

1925 *Inscriptions of Asoka: Corpus Inscriptionum Indicarum* vol. 1. Oxford: Clarendon Press.

MCCRINDLE, John Watson.

1896 *The Invasion of India by Alexander the Great*. 2nd ed. Westminster: Archibald Constable.

NAKAMURA, Hajime (中村元).

- 1955 "Ma'uriya-ōchō-no-nendai-ni-tsuite マウリヤ王朝の年代について (On the Dates of the Mauryan Dynasty)." *Tōhōgaku* 東方学 10: 1-16(R).
- 1997 "Fuhēn-ni:mauriya-ōchō-narabini-gōtama-budda-no-nendai-nitsuite 付編二: マウリヤ王朝ならびにゴータマ・ブッダの年代について (ภาคผนวก 2 สมัยพุทธกาลและราชวงศ์โมริยะ)." *Indoshi* vol.2 *Nakamura-hajime-senshū* อินเดีย史 II · 中村元選集 #6 (ประวัติศาสตร์อินเดีย เล่มที่ 2 - รวมผลงานเขียน นากามูระ ฮาจิเมะ ลำดับที่ 6): 581- 619. Tokyo: Shunjūsha.

PARGITER, Frederick Eden.

- 1913 *The Purāṇa Text of the Dynasties of the Kali Age: With Introduction and Notes*. London: Humphrey Milford Oxford University Press.

PLUTARCH.

- 1949 *Plutarch's Lives VII: Demosthenes and Cicero, Alexander and Caesar; with an English Translation by Bernadotte Perrin, The Loeb Classical Library* 99. London: William Heinemann Ltd.; Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.

RAYCHAUDHURI, Hemchandra.

1953   *Political History of Ancient India: From the Accession of Parikshit to the Extinction of the Gupta Dynasty.*
Calcutta: University of Calcutta.

RHYS DAVIDS, Thomas William.

1993   *Buddhist India.* Delhi: Motilal Banarsidass
(first printed. 1903).

TSUKAMOTO, Keishō (塚本啓祥).

1980   *Shoki-bukkyō-kyōdan-no-kenkyū* 初期仏教教団史の研究 - 部派の形成に関する文化史的考察 (A History of the Early Buddhist order: A Historical Study on the Formation of the Indian Buddhist Schools). 2nd ed.
Tokyo: Sankibōbusshorin.

UI, Hakuju (宇井伯寿).

1925   "Butsumetsu-nendairon 仏滅年代論 (การศึกษาปีพุทธปรินิพพาน)." *Indo-tetsugaku-kenkyū* 印度哲学研究 2 (งานวิจัยปรัชญาอินเดีย เล่มที่ 2): 3-111. Tokyo: Iwanamishoten.

YAMAZAKI, Gen'ichi (山崎元一).

1989 "Butsumetsu-nendai-shinpojiu-mu-ni-sanka-shite
1988 nen 4 katsu 11 nichi nishidoitsu, gettingen
仏滅年代シンポジウムに参加して — 1988 年 4 月 11日
— 18日 西ドイツ・ゲッティンゲン (Participaing
in the Symposium on the Date of the Historical
Buddha and the Importance of Its Determination for
Historiography and World History) ." *Tōhōgaku* 東方学
77: 167-176.

